

СИРОВИННА БАЗА ВИНОРОБНИХ ЗАВОДІВ МИКОЛАЇВЩИНИ ПОТРЕБУЄ ЗМІЦНЕННЯ

В.С.Горбачов, здобувач

Миколаївський державний аграрний університет

Висвітлено питання стану сировинних зон виноробних заводів Миколаївської області, наявні в них недоліки і існуючі резерви. Розроблено рекомендації щодо укріплення сировинних зон і покращення асортименту та якості винопродукції.

Освещены вопросы состояния сырьевых зон винодельческих заводов Николаевской области, имеющиеся в них недостатки и существующие резервы. Разработаны рекомендации по укреплению сырьевых зон и улучшению ассортимента и качества винопродукции.

Збільшення обсягів виробництва якісної виноробної продукції значною мірою залежить від стану сировинної бази заводів. Останній, в свою чергу, визначається спеціалізацією виробників винограду, розміщенням виноградників по території, мікро- і сорторайонуванням, використанням відповідних технологій. Наявність і якісні параметри сировини визначають обсяги, асортимент і якість виноробної продукції. Тому розміри і структурна побудова сировинної бази кожного окремого винзаводу є вихідними моментами його ефективної діяльності.

Проблемою забезпечення винзаводам належних сировинних зон займалась певна частина науковців, серед яких: А.М.Бузні, Г.Г.Валуїко, О.М.Гаркуша, І.Г.Матчина, В.А.Рибінцев, І.І.Червен та ін. Проте цілий ряд пов'язаних з нею питань все ж залишається невирішеним. Це і визначило вибір теми даної статті. Її метою є вивчення стану сировинних баз виноробних заводів Миколаївської області, виявлення існуючих у цьому питанні недоліків і розробка рекомендацій щодо підвищення рівня забезпеченості сировиною та удосконалення її складу.

За останні роки як по Україні в цілому, так і в Миколаївській області відбувалось досить значне зменшення сировинних зон виноробних заводів та скорочення обсягів виробництва винограду в них. Основними причинами цього є різке зменшення кількості

застосованих добрив, засобів захисту насаджень від хвороб та шкідників, техніки тощо. Результат вказаного — зниження урожайності виноградників та скорочення їх площ, а у підсумку — і незавантаженість винзаводів.

Недоліки у розвитку і побудові сировинних зон призводять до нерівномірного розподілу перероблюваного винзаводами кожного окремого регіону винограду. Уявлення про об'єми переробки виноградної сировини по виноробних заводах Миколаївщини надає таблиця 1.

Як бачимо, в обсягах переробленого винограду по винзаводах Миколаївщини спостерігаються значні відхилення. Найбільшу кількість виноградної сировини перероблювали: у 2000 і 2002 рр. — ВАТ “Коблево” і СВК “Лиманський”; у 2001р. — СЗАТ “Ольвія”, ВАТ “Радсад” і СВК “Лиманський”; у 2003 і 2004рр. — ВАТ “Коблево”, ВАТ “Радсад” і СВК “Лиманський”. Тобто стан сировинної бази миколаївських виноробних заводів є достатньо різним. Але все ж можна сказати, що провідні позиції у цьому питанні в цілому належать ВАТ “Коблево”, ВАТ “Радсад” і СВК “Лиманський”. Що стосується СЗАТ “Ольвія”, то об'єм переробленого ним винограду та його частка в загальному обсязі по корпорації в цілому в останній час зменшуються.

Звичайно ж, непоставка сировини призводить до недозавантаження потужностей винзаводів і зменшення обсягів виробленої ними винопродукції. Інформація про ступінь використання потужностей винзаводів Миколаївської області за ємкостями для зберігання виноматеріалів, вин і коньяків зосереджена в таблиці 2.

Наведені в ній дані свідчать, що рівень використання потужностей по заводах є досить неоднаковим. Найбільші ступені застосування наявних ємкостей для зберігання виноматеріалів забезпечили: у 1999 і 2001 рр. — ВАТ “Радсад” і СЗАТ “Ольвія”; в 2000 р. ВАТ “Радсад” і СВК “Лиманський”; в 2002р. — ВАТ “Зелений Гай” і СВК “Лиманський”, в 2003 — 2004рр. — ВАТ “Зелений Гай” і ВАТ “Радсад”. Тобто у більшості років кращий стан справ у цьому питанні мали ВАТ “Радсад” і ВАТ “Зелений Гай”. Найнижчі ж коефіцієнти використання потужностей були у ВАТ “Березанський” і радгоспі “Гвардія Ілліча”.

Таблиця 1

**Розподіл переробленого корпоративу "Миколаївсадвинпром"
винограду по її виноробних заводах**

Підприємство	2000 р.		2001 р.		2002 р.		2003 р.		2004 р.	
	тис. т	у %	тис. т	у %	тис. т	у %	тис. т	у %	тис. т	у %
ВАТ "Березанський"	2582,7	9,6	1849,9	6	987	4	2312,4	8,4	1083,5	4,4
ВАТ "Зелений Гай"	116	0,4	244,6	0,8	550,6	2,2	592,7	2,3	1223,8	5
ВАТ "Коблево"	6831,1	25,4	5932,1	19,2	5236,9	21	6972,4	25,3	7891,6	32,1
ВАТ "Радсад"	4523,7	16,8	7083,8	22,9	4606,3	18,4	7274,7	26,4	6569,3	26,7
СЗАТ "Ольвія"	5198	19,3	8530	27,5	4713	18,9	3360	12,2	3009,2	12,2
СВК "Лиманський"	7485,3	27,8	6736,8	21,8	7997,1	32	6313,2	22,9	4298,5	17,5
Радгосп "Виноградна долина"	125,8	0,5	533,5	1,7	789,3	3,2	680,6	2,5	515,2	2,1
Радгосп "Гвардія Ілліча"	74,6	0,2	47,6	0,1	99,3	0,3	x	x	x	x
В цілому	26937,2	100	30958,3	100	24978,5	100	27506	100	24591,1	100

Таблиця 2

Ступінь використання виробничих потужностей виноробних заводів
Миколаївської області за ємкостями, %

Заводи	Вино матеріали						Вино / Коньяк					
	1999 р.	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	1999 р.	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.
ВАТ "Березанський"	18,3	23,8	17,6	9,7	21,1	20,7	-	-	-	-	-	-
ВАТ "Зелений Гай"	42,8	10,5	24,5	70	72,2	71,6	9,8/4,2	3,3/18,1	30,2/19,8	2,2/38,4	7,6/55,4	8,1/56,7
ВАТ "Коблево"	30,5	52,3	46,5	40,6	48	47,9	28,4/-	89,3/-	95,5/-	99/-	86,5/-	87,1/-
ВАТ "Радсад"	84,6	57,7	96,3	48,9	73,7	70,1	-	4,4/-	20,3/-	13/-	24/-	24/-
СЗАТ "Ольвія"	63	42,3	63,8	38,2	27	24,5	-	-	-	-	-	-
СВК "Лиманський"	27,8	68,9	58,5	74,5	57,5	57,5	-	-	-	-	-	-
Радгосп "Виноградна долина"	30,8	8,9	37,9	61,5	50	49,5	-	-	-	-	-	-
Радгосп "Гвардія Ілліча"	3,3	2,5	1,6	3,1	-	-	-	-	-	-	-	-
Всього	39,6	32,9	43,8	44,2	49,7	49,1	19,7/4,2	33,8/18,1	61,2/19,8	44,7/38,4	43,2/55,4	43,9/56,7

Слід вказати, що однією з основних причин низької забезпеченості потужностей вин заводів є висока зрідженість виноградних насаджень їх сировинних зон. Вважається, що рівень зрідженості виноградників не повинен перевищувати 10%. Між тим такий процент зрідженості в 2004 р. мали лише 33,1% площ виноградників господарств Миколаївсадвинпрому. У той же час зрідженість насаджень більш, ніж 50% була на 13,2% їх площ, а по основній частині посадок (53,7%) рівень цього показника становив від 11 до 50%.

А це, звичайно ж, свідчить про досить негативний стан у цій галузі.

Друга причина недопоставок винограду на переробку — скорочення площ виноградних насаджень. Для вирішення сировинної проблеми, яку відчуває нині більшість заводів Миколаївщини, необхідно значно розширити посадки виноградників в їх сировинних зонах.

Зрозуміло, вказане зовсім не означає, що абсолютно всі господарства повинні терміново довести площі своїх виноградників до оптимальних розмірів. Розширення насаджень кожне окреме підприємство покликано здійснювати виходячи з придатних для їх розміщення площ земельних угідь, рівня забезпеченості матеріально-технічними, трудовими і фінансовими ресурсами тощо. Зосередження виноградників в господарствах, що мають для цього найкращі умови, сприятиме поглибленню їх спеціалізації, а в результаті і підвищенню урожайності насаджень, покращенню якості і здешевленню вироблюваної ними продукції. Проте слід вказати, що підвищення концентрації виноградників вимагає обґрунтованого підходу. Тому зараз, коли ще не створені належні власні сировинні зони, доцільною є закупівля заводами винограду на стороні — у сусідніх господарствах та населення.

Прикладом активної діяльності у цьому напрямку може бути ВАТ “Коблево” Березанського району Миколаївської області, яке у 2002р. заготовило таким чином близько 300 т винограду, у 2003р. — 470 т. Сировина купувалась по 90 коп. за 1 кг.

При визначенні сировинних зон виноробних підприємств першочергову увагу слід надавати підбору належних сортів винограду,

які найбільшою мірою відповідають вимогам виноробства в даному регіоні, його спеціалізації. При цьому перевагу доцільно надавати тим ампелографічним сортам, з яких можна виробляти марочні, шампанські і високоякісні коньячні виноматеріали.

На практиці нерідкі випадки, коли нові посадки виноградників робляться високоврожайними сортами, з яких виготовляються менш якісні вина. Між тим для одержання високоякісної винопродукції необхідні кращі в місцевих умовах сорти (і не стільки — за рівнем урожайності, скільки за якісними характеристиками). Правильний вибір сортів винограду особливо необхідний для сировинних зон нових винзаводів, в яких асортимент винопродукції ще не сформувався. У традиційних ж виноробних районах, враховуючи високу капіталоємкість виноградарства, внесення змін у сортимент насаджень сировинних зон винзаводів є складним.

Сортовий склад виноградників сировинної зони кожного окремого винзаводу повинен базуватись на особливостях тих типів і марок вин, для виготовлення яких використовується сировина. Особливо велике значення сорт має при виготовленні марочних столових і десертних вин. Слід визнати, що значення сорту є досить великим навіть для вин типу мадери, портвейнів, хересів, марсали, кагору, технологія виготовлення яких певною мірою згладжує сортові особливості.

Водночас треба ідентифікувати всі вирощуванні в господарствах сорти винограду на предмет їх відповідності стандартам. Без цього розрахувати на виграш в конкурентній боротьбі виробникам практично неможливо. Орієнтація лише на гібридні — прямі виробники, а також на так звані “стійки” сорти є прийнятною, бо нині виграють ті, хто виробляє більш якісну продукцію.

Кожне підприємство повинно нові виноградники закладати найбільш якісними перспективними сортами. Саме за таким шляхом йдуть провідні виноградарсько-виноробні підприємства Миколаївщини. Наприклад, у СЗАТ “Ольвія” Очаківського району нові посадки здійснюють насамперед саджанцями сортів Трамінер і Шардоне, продукція яких спрямовується на виготовлення чудових столових вин та шампанських матеріалів. У ВАТ “Радсад” Мико-

лаївського району, враховуючи, що останніми роками зростає попит на червоні вина, перевагу надають нині сортам Одеський чорний, Каберне Совиньон, Бастардо магарачський, Піно чорний.

У ВАТ “Радсад” накопичено і певний досвід клонової селекції. Остання застосовується в ньому на насадженнях сортів Одеський чорний, Бастардо магарачський, Каберне Совиньон. Тут заготовляють лозу з найбільш продуктивних кущів вказаних сортів. Вона передається наявній в господарстві прищеплюваній майстерні, а потім спрямовується на вирощування посадкового матеріалу. Завдяки такому підходу підприємству вдається значно підвищувати урожайність своїх виноградників. Слід вказати, що із спрямуванням на вирощування садженців з високим генетичним потенціалом працюють нині і інші провідні господарства корпорації “Миколаївсадвинпром”.

Покращення асортименту своїх виноградників здійснює і ВАТ “Зелений Гай” Вознесенського району. Зокрема, якщо раніше тут були в основному посадки Ізабелли, то в останні роки почали культивувати більш цінні сорти Сапераві північний (з якого одержують відмінний Кагор) та Фіолетовий ранній (з нього раніше тут виробляли вино “Южная роза”). У підприємстві здійснюється і цілеспрямована робота по розвитку сировинної бази коньячного виробництва, яке застосовує сорти Ркацителі, Рислінг рейнський, Рислінг, Аліготе.

Створенню відповідних потужностям винзаводів сировинних баз певною мірою сприяє розширення переліку сортів винограду за рахунок включення до нього комплексно стійких сортів, продукція яких може, як стверджує Т.С.Хіабахов [4], застосовуватись при виготовленні коньяків (Біанка, Первенець Магарача та ін.). Високий урожай винограду сортів вказаної групи сприяє одержанню з них типових коньячних спиртів з м'яким смаком. Але це зовсім не означає, що не слід вирощувати класичні високоцінні європейські сорти. Саме з них отримують найбільш якісну винопродукцію, що в змозі успішно конкурувати як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Зокрема, заслуговує на увагу досвід Октябрського заводу-комбінату Кримрадгоспвинпрому, який з прибутків підприєм-

ства виділяє кошти на догляд за плодоносними виноградниками площею понад 200 га — з розрахунку 2 тис.грн. на 1 га [2].

Важливим напрямком укріплення сировинної бази заводів є і самостійне закладання і вирощування виноградних насаджень на орендованих землях. Винзавод, завдяки наявності у нього коштів, в змозі забезпечити значно більш ефективне використання орендованих земель, ніж їх колишні користувачі. Він змушений буде за будь-яких умов вкладати кошти у підтримання і підвищення родючості землі, бо це визначатиме обсяги і собівартість необхідної йому сировини, а в підсумку — і об'єми та собівартість кінцевої продукції, розміри прибутків.

Висновки:

- розмір і структурна побудова сировинної бази кожного окремого винзаводу є вихідними моментами його ефективної діяльності;
- в останні 15 років відбулось значне скорочення площ і урожайності виноградних насаджень, а в результаті — і обсягів переробленого винограду та випуску винопродукції. При цьому по різних винзаводах області сучасний стан сировинної бази є неоднаковим. Провідні позиції належать ВАТ “Коблево”, ВАТ “Радсад”, СВК “Лиманський”;
- недопоставка сировини на винзаводи призводить до їх помітного недозавантаження. Кращий стан за ступенем використання потужностей у ВАТ “Радсад” і ВАТ “Зелений Гай”, а найгірший — у ВАТ “Березанський” та радгоспі “Гвардія Ілліча” (останнім необхідно насамперед поіклуватися про укріплення своєї бази);
- основними причинами погіршення сировинної бази винзаводів є скорочення площ і зростання зрідженості насаджень, занепаду їх матеріально-технічної бази. В умовах недосконалості останньої і відсутності належної держпідтримки галузі закупівлю винограду винзаводи повинні здійснювати і в сусідніх господарствах, і безпосередньо у населення (як це вже робить, наприклад, ВАТ “Коблево”);
- при визначенні сировинних зон виноробних підприємств пер-

щочергову увагу слід приділяти підбору належних сортів винограду — насамперед тих, з яких виробляють марочні, шампанські і високоякісні коньячні виноматеріали. Сортовий склад виноградників сировинної зони кожного винзавода повинен базуватися на особливостях тих типів і марок вин, для виготовлення яких використовується сировина. Всі вирощувані сорти треба ідентифікувати на відповідність стандартам. Для посадок необхідно застосовувати садженці, одержані на основі клонової селекції (як це роблять у ВАТ “Радсад”);

- кошти 1%-го збору доцільно спрямовувати насамперед на компенсацію кредитних ставок банків по довгострокових кредитах, а амортизаційні відрахування акумулювати в колективному фонді безвідсоткового кредитування. Винзаводи повинні підтримувати розвиток виноградарства в господарствах своїх сировинних зон за вказаними в статті напрямками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаркуша О.М. Формування ефективного виноградарсько-виноробного підкомплексу АПК України. – Миколаїв: МДАУ. – 2001.- 281 с.
2. Рыбинцев В.А., Борисенко М.Н. Ресурси України по виноградарству // Виноделие и виноградарство. – 2003. – № 4. – С. 19 – 21.
3. Стус В. Разом підтримасмо село // Сільський час 8 квітня 2005р. № 26. – С. 4.
4. Хибахов Т.С. Сырьевая база коньячного производства // Виноделие и виноградарство. – 2002. – № 2. – С. 12-14.